

БІБЛІОГРАФІЯ

Шевченко С. І. Вершники на Інгулі. – Кіровоград: ПП “Центр оперативної поліграфії “Авангард”, 2013. – 332 с.

Військова історія Єлисаветграда, Зінов'євська, Кірово, Кіровограда є унікальною та неповторною. Офіційно місто має власну історію з моменту закладення фортеці Святої Єлисавети. Твердиня за задумом російської влади відводилося стратегічне місце в геополітичних планах імперії стосовно Північного Причорномор'я в середині – другій половині XVIII століття. Тривалий час на території укріплення, а також у межах форштадту поряд з ним дислокувалися різні військові одиниці. На нашу думку, ця обставина в XIX столітті й визначила становище Єлисаветграда як військового міста.

Упродовж першої половини XIX століття в російській армії було сформовано кілька полків, що офіційно іменувалися Єлисаветградськими. Значною мірою це додавало місту мілітарного статусу. Після наполеонівських війн, а також у період військових поселень у Єлисаветграді, а також у межах Єлисаветградського повіту мешкало чимало відставних офіцерів, у тому числі й українського походження. Серед останніх можемо назвати героїв війни 1812 року та закордонних походів російської армії 1813 – 1814 рр. генералів Г. О. Шостакова та Г. І. Лісаневича 1-го. Світське життя міста оберталося довкола офіцерства, яке відіграло помітну роль у культурному житті не тільки Єлисаветграда, а й краю. Чого лише варта діяльність полковника М. Федоровського – “першого українського діяча міста”. Саме йому єлисаветградці завдячували за відкриття ремісничо-грамотного училища в місті та за проведення ряду знакових культурних заходів, серед яких особливо вирізняється постановка для містян “Вечорниць” П. Ніщинського.

Таким чином, упродовж XIX століття довкола Єлисаветграда формувався романтичний образ міста, в якому мешкало чимало військових, які робили власний внесок у його історію. Образ Єлисаветграда як міста військових зберігався і на рубежі XIX – XX століть, і в радянський час. Саме цей аспект з історії Єлисаветграда – Зінов'євська – Кірово – Кіровограда зацікавив автора рецензованого видання.

На основі архівних матеріалів, мемуарної літератури, а також широкого кола праць, підготовлених істориками, краєзнавцями та любителями старовини, автор підготував солідне дослідження, що розкриває численні аспекти, а іноді й таємниці, військової історії міста на Інгулі. У роботі цікаво видаються матеріали щодо минулого міського району Ковалівки – фактично центру військового життя, історії Єлисаветградського кавалерійського юнкерського училища, радянських кавалерійських курсів, Кінної школи імені М. С. Будьонного, Української кінної школи імені М. С. Будьонного, деяких військових частин, що дислокувалися на території Кіровограда в другій половині XX – на початку XXI століття. Чимало сторінок у дослідженні присвячено історії будівель, у яких дислокувалися училища, курси, військові частини. Цікавою для читача буде історія комплексу споруд, де розміщувалося одне з перших кавалерійських юнкерських училищ в імперії. Також автор згадує Ковалевський парк, кавалерійський плац та бульвар, довкола яких вирувало життя військових.

Водночас у виданні подано чимало інформації про відомих офіцерів, що мешкали в місті або навчалися в згаданих вище навчальних закладах. Серед них чільне місце на сторінках видання зайняли нариси про М. Федоровського, О. Самсонова, О. Казакова, С. Гербеля, І. Омеляновича-Павленка, Г. Адамовича, І. Полтавця-Остряницю, П. Кошового, І. Манагарова, І. Шепетова, І. Самчука та інших. Як бачимо, серед них – й українські діячі міста, й учасники національно-визвольних змагань 1917 – 1921 рр., й учасники Другої світової війни. Не оминув автор увагою і військових, котрі не пережили буремних подій 30-х років минулого століття, які були знищені сталінською репресивною машиною. Про деяких із них інформація оприлюднена вперше.

Працюючи над книгою, дослідник не обмежився лише доступним для нього колом джерел і літератури. Деякі матеріали в рецензованій праці залучені від найближчих родичів героїв дослідження. Для прикладу, унікальні світлини автору надав Ю. Шепетов – син Героя Радянського Союзу генерал-майора І. Шепетова.

На нашу думку, рецензована праця є унікальною, аналітичною, інформативною та корисною для всіх, хто цікавиться військовою історією, минулим військових навчальних закладів, історією Кіровограда, Другої світової війни та історичною персоналістикою. Дослідження стане в нагоді вчителям історії, музейним працівникам і просто любителям старовини.

Олександр ЧОРНИЙ (Кіровоград)